

II INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF
MOUNT ARARAT AND NOAH'S ARK
**ULUSLARARASI AĞRI DAĞI VE
NUH'UN GEMİSİ SEMPOZYUMU**

EDITED BY · EDITÖR
OKTAY BELLİ

**II. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF MOUNT
ARARAT AND NOAH'S ARK**

**II. ULUSLARARASI AĞRI DAĞI VE
NUH'UN GEMİSİ SEMPOZYUMU**

**“II. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF MOUNT ARARAT AND NROAH’S ARK
II. ULUSLARARASI AĞRI DAĞI VE NUH’UN GEMİSİ SEMPOZYUMU”**

Ağrı Valiliği'nin Ev Sahipliğinde; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, ÇEKÜL Vakfı ve TMMOB Mimarlar Odası Van Şubesi'nin Organizasyonu ile 08-10 Ekim 2008 Tarihleri Arasında Doğubayazıt'da Kültür Merkezi Konferans Salonu'nda Gerçekleştirilmiştir.

© **Yayın Hakları**

Prof. Dr. Oktay BELLİ

Proje Yapım

Karakutu

Cağaloğlu Yokuşu Karvar İş Hanı No: 6/8, Kat: 4
Eminönü-İstanbul/TÜRKİYE
Tel: +90 0212 519 83 74 Faks: +90 212 519 83 77
www.karakutuyayinlari.com
e.posta: karakutu@karakutuyayinlari.com

İç Tasarım ve Uygulama

Burhan Maden

Kapak Resmi

Büyük ve Küçük Ağrı Dağı (O. Belli)

Kapak Tasarım ve Uygulama

Hüseyin Özkan

Baskı ve Cilt

Ebru Matbaacılık

Organize San. Bölgesi Atatürk Cad. No: 135
İkitelli-İstanbul/TÜRKİYE
Tel: +90 212 671 93 70

İlk basım 2009, İstanbul

Ağrı Valiliği Kültür Yayınları Nr. 9

Tüm Hakları Saklıdır. Kaynak Belirtmek Koşulu ile Yararlanılabilir.

ISBN: 978 - 605 - 378 - 103 - 5

Bu Kitap Ağrı Valiliği İl Özel İdaresi'nin maddi katkılarıyla bastırılmıştır.
Kitapta Yer alan Makalelerin Her Türlü Bilimsel ve Yasal Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.

Bandrol uygulamasına ilişkin ulusal ve esaslar hakkındaki yönetmeliğin 5. maddesinin 2. fıkrası gereğince,
bandrol taşıması zorunlu değildir.

II. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF MOUNT ARARAT AND NOAH'S ARK

II. ULUSLARARASI AĞRI DAĞI VE NUH'UN GEMİSİ SEMPOZYUMU

Edited by - Editör
OKTAY BELLİ

DÜZENLEME KURULU – ORGANIZATION BOARD

MEHMET ÇETİN

(Ağrı Valisi - Governor of Ağrı)

Prof. Dr. OKTAY BELLİ

(Organizasyon Komitesi Başkanı - Chairman of the Organisation Committee)

Prof. Dr. İRFAN ASLAN

(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü - Rectorate of Ağrı İbrahim Çeçen University)

Prof. Dr. METİN SÖZEN

Yrd. Doç. Dr. YUSUF ÇETİN

Yrd. Doç. Dr. M. SALİH MERCAN

Yrd. Doç. Dr. ŞAHABETTİN ÖZTÜRK

Yrd. Doç. Dr. ALİ MURAT AKTEMUR

EBU MUHSİN BULUT

GÜZİN SÜHRAN BELLİ

OKTAY EKİNCİ

DANIŞMA KURULU – EDITORIAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. YÜKSEL BİNGÖL

Prof. Dr. BAHATTİN DARTMA

Prof. Dr. ABDURRAHMAN ACAR

Doç. Dr. R. ESER GÜLTEKİN

Doç. Dr. KEREM KARABULUT

Doç. Dr. GÜL ŞENDİL

Doç. Dr. A. EMİN ÇİMEN

Yrd. Doç. Dr. YAŞAR SUBAŞI DİREK

Yrd. Doç. Dr. MÜZAHİR KILIÇ

Yrd. Doç. Dr. M. SEDAT BEKİROĞLU

ALİ FATHALİZADE

GERRIT AALTEN

YAYIN KURULU – EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. OKTAY BELLİ

(Yayın Kurulu Başkanı – Editor in Chief)

Prof. Dr. METİN TUNCEL

Prof. Dr. NİHAT FALAY

Prof. Dr. İSA YÜCEER

Prof. Dr. GÖNÜL CANTAY

Yrd. Doç. Dr. FARUK KAYA

Yrd. Doç. Dr. ŞAHABETTİN ÖZTÜRK

Yrd. Doç. Dr. M. SALİH MERCAN

VEDAT EVREN BELLİ

İSMET ALPASLAN

CONTENTS

İÇİNDEKİLER

Mehmet ÇETİN	
ÖNSÖZ.....	XI
FOREWORD.....	XII
İrfan ASLAN	
ÖNSÖZ.....	XIII
Oktay BELLİ	
SUNUŞ.....	XV
Oktay BELLİ	
TARİH BOYUNCA KÜLTÜRLERİ BİRLEŞTİREN VE YAŞATAN DAĞ: AĞRI DAĞI.....	1
Oktay BELLİ	
MOUNT ARARAT: THE MOUNTAIN THAT HAS UNITED AND KEPT CULTURES ALIVE THROUGHOUT HISTORY.....	8
Oktay BELLİ	
THE RECENTLY DISCOVERED URARTIAN IRRIGATION FACILITIES IN THE MOUNT ARARAT REGION (2003-2008).....	14
AĞRI DAĞI BÖLGESİNDE YENİ KEŞFEDİLEN URARTU SULAMA TESİSLERİ (2003-2008).....	17
Oktay BELLİ	
THE IMPORTANCE OF ARARAT MOUNTAIN REGION FOR THE URARTIAN KINGDOM.....	40
AĞRI DAĞI BÖLGESİNİN URARTU KRALLIĞI İÇİN ÖNEMİ.....	42
Mehmet İŞIKLI	
THE ENVIRONS OF THE MOUNT ARARAT IN THE THIRD MILLENIUM B.C.....	51
M. Ö. III. BİN YILDA AĞRI DAĞI CİVARI.....	52
Reza HAYDARI	
HISTORICAL AND CULTURAL VISAGE OF ARARAT IN IRAN.....	58
Ahmet DEMİR	
THE ROLE OF THE SURMARI CASTLE IN THE EXPANSION OF EYYUBIDS THROUGH GEORGIA AND AZERBAIJAN.....	63
EYYUBİLERİN GÜRCİSTAN VE AZERBAIJAN'A AÇILMALARINDA SÜRMARİ KALESİNİN ROLÜ.....	65
M. Cevat KARAOĞLU	
THE FIRST RAIDS OF SELJUKS IN ARARAT MOUNTAIN REGION.....	77
AĞRI DAĞI BÖLGESİNE İLK ESLÇUKLU AKINLARI (1018-1092).....	78

Mustafa ERKMEN - Gülşah ALTUNKAYNAK	
<i>THE EXCAVATIONS OF 2007 IN THE GRAVEYARD AND ITS SMALL MASQUE OF THE ISHAK PASHA PALACE.....</i>	88
<i>İSHAK PAŞA SARAYI MEZARLIĞI VE MEZARLIK MESCİDİ 2007 KAZISI.....</i>	89
Yusuf ÇETİN	
<i>HISTORICAL GRAVEYARDS AND GRAVESTONES AROUND DOĞUBAYAZIT.....</i>	98
<i>DOĞUBAYAZIT ÇEVRESİNDE BULUNAN TARİHİ MEZARLIKLAR VE MEZAR TAŞLARI.....</i>	100
R. Eser GÜLTEKİN	
<i>AĞRI-DOĞUBEYAZIT GÜZERGAHI YAKININDA İNŞA EDİLEN İĞDIR KERVANSARAYI'NIN DÜNÜ VE BUGÜNÜ.....</i>	125
R. Eser GÜLTEKİN	
<i>PRESENT AND PREVIOUS İGDIR/EJDER KARAVANSARAI BUILT NEAR THE AĞRI DOĞUBEYAZIT ROAD.....</i>	136
Dean SAKEL	
<i>OTTOMAN-ERA BYZANTINE HISTORIES ON THE FLOOD.....</i>	146
<i>TUFAN ÜZERİNE OSMANLI DÖNEMİ BİZANS YAZILIMLARI.....</i>	147
Bahattin DARTMA	
<i>THE PLACE AND TIME OF NUH DELUGE.....</i>	150
<i>NUH TUFANI'NIN ZAMANI VE ZEMİNİ.....</i>	151
Ali FATHALİZEDE	
<i>FLOOD, NOAH'S ARK AND MOUNTAIN WRITTEN SOURCES.....</i>	163
<i>KAYNAKLARDA TUFAN, NUH'UN GEMİSİ VE DAĞ.....</i>	164
İsa YÜCEER	
<i>CONTRIBUTIONS OF NOAH TO CIVILIZATION.....</i>	173
<i>HZ. NUH'UN MEDENİYETE KATKILARI.....</i>	175
Gerrit AALTEN	
<i>J. J. STRUYS'UN AĞRI DAĞI'NDAKİ NUH'UN GEMİSİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....</i>	192
<i>A 17th CENTURY DUTCH TRAVELLERS ENCOUNTER WITH NOAH'S ARK ON MT. ARARAT.....</i>	194
J. Randall PRICE	
<i>ARCHAEOLOGY AND THE SEARCH FOR NOAH'S ARK.....</i>	199
Don R. PATTON	
<i>WERE DINOSAURS ON THE ARK?.....</i>	207
Meryem NAKİBOĞLU	
<i>NOAH UND NOAH FLUCHT IN DER DEUTSCHEN LITERATUR.....</i>	214
<i>ALMAN EDEBİYATINDA HAZRETİ NUH TUFANI.....</i>	215
Abdullah Emin ÇİMEN	
<i>THE NOAH'S LONGEVITY PROBLEM.....</i>	223
<i>HZ. NUH'UN YAŞAM SÜRESİ MESELESİ.....</i>	224
Noah's Ark Ministries International (NAMI)	
<i>ARK EXPO, HONG KONG.....</i>	232
Abdurrahman ACAR	
<i>ACCORDING TO ISLAMIC GEOGRAPHERS MOUNT ARARAT AND ITS ENVIRONMENT.....</i>	245
<i>İSLAM COĞRAFYACILARINA GÖRE AĞRI DAĞI VE ÇEVRESİ.....</i>	246
Vedat Evren BELLİ	
<i>THE REASONS FOR THE DECAY OF THE WOODEN CONSOLES IN ISHAK PASHA PALACE.....</i>	252
<i>İSHAK PAŞA SARAYI'NDAKİ AHŞAP KONSOLLARIN BOZULMA NEDENLERİ.....</i>	253

Gönül CANTAY	
<i>TÜRK SÜSLEME SANATI BÜTÜNLÜĞÜNDE İSHAK PAŞA KASRI</i>	
<i>MİMARİ BEZEMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ</i>	264
Gönül CANTAY	
<i>ASSESSMENT OF ARCHITECTURAL DECORATION OF ISHAK PASA PALACE COMPLEX</i>	
<i>ON INTEGRITY OF TURKISH ORNAMENTATION</i>	266
Yüksel BİNGÖL - Şahabettin ÖZTÜRK	
<i>EVALUATION OF ISHAK PACHA PALACE AND ITS ENVIRONMENT IN TERMS</i>	
<i>OF CULTURE AND TOURISM</i>	268
<i>İSHAK PAŞA SARAYI VE ÇEVRESİNİN KÜLTÜREL VE TURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ</i>	270
Zübeyde Cihan ÖZSAYINER	
<i>MAKILI CALLIGRAPHY IN OTTOMAN ARCHITECTURE IN THE CONTEXT</i>	
<i>OF CALLIGRAPHY IN ISHAK PASA MOSQUE</i>	276
Ali Murat AKTEMUR - Muhammet ARSLAN	
<i>SHEEP-RAM FORMED GRAVE STONES AROUND AĞRI AND İĞDIR</i>	286
<i>AĞRI VE İĞDIR ÇEVRELERİNDEKİ KOÇ-KOYUN HEYKELİ FORMLU MEZAR TAŞLARI</i>	287
Emine DAĞTEKİN - Berivan EKİNCİ	
<i>PROTECTION CULTURE IN TURKEY: "EXAMPLE OF ISHAK PASHA PALACE"</i>	297
<i>TÜRKİYE'DE KORUMA KÜLTÜRÜ: İSHAK PAŞA SARAYI ÖRNEĞİ</i>	298
Zafer ESİN	
<i>EVENTS WERE LIVED IN AĞRI REGION AFTER OTTOMAN-RUSSIAN WARS IN XIX. CENTURY</i>	307
<i>XIX. YÜZYIL OSMANLI-RUS SAVAŞLARI SONRASINDA AĞRI BÖLGESİNDE YAŞANAN OLAYLAR</i>	308
Mehmet DEMİRTAŞ	
<i>DEMOGRAPHIC SITUATION IN BAYEZİD STARBOARD IN SECOND HALF IN XIXth CENTURY</i>	313
<i>XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA BAYEZİD SANCAĞINDA DEMOGRAFİK DURUM</i>	315
Yaşar KALAFAT	
<i>EARTH CULT IN TURKISH CULTURAL GEORAPHY WITH SAMPLINGS OF MOUNT AĞRI</i>	323
<i>AĞRI YÖRESİ ÖRNEKLERİ İLE TÜRK KÜLTÜR COĞRAFYASINDA TOPRAK KÜLTÜ</i>	324
Nihat FALAY	
<i>BOOKS OF THE WESTERN TRAVELERS ON THE MOUNT AĞRI (ARARAT) REGION</i>	329
<i>BATILILARIN AĞRI DAĞI BÖLGESİNE İLİŞKİN SEYAHATNAMELERİ</i>	330
Kerem KARABULUT	
<i>THE ANALYSIS OF AĞRI SUB REGION IN TERMS OF DEVELOPMENT</i>	338
<i>AĞRI ALT BÖLGESİNİN KALKINMA SORUNUNA ANALİZİ</i>	339
Mehmet Nuri TAŞDEMİR	
<i>ARARAT MOUNT AND REGIONAL ECONOMY</i>	347
<i>AĞRI DAĞI VE BÖLGE EKONOMİSİ</i>	348
Yakup YİĞİT	
<i>ARARAT AND THE STORY OF NOAH'S ARK: THE TOURISM POTENTIAL</i>	
<i>OF DOĞUBAYAZIT AND SOME SUGGESTIONS</i>	350
<i>AĞRI DAĞI VE NUH'UN GEMİSİ EFSANESİ: DOĞUBAYAZIT'IN TURİZM POTANSİYELİ</i>	
<i>VE BAZI ÖNERİLER</i>	351
E. Muhsin BULUT	
<i>THE PROBLEMS OF THE REGION TOURISM AND THE SOLUTION SUGGESTIONS</i>	359
<i>BÖLGE TURİZMİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ</i>	360

Fethi Ahmet YÜKSEL	
<i>SEISMICITY OF AĞRI MOUNT REGION</i>	366
<i>AĞRI DAĞI BÖLGESİNİN DEPRESMELLİĞİ</i>	367
Metin TUNCEL	
<i>CITIES THAT CHANGED PALACE</i>	386
<i>TÜRKİYE'DE YER DEĞİŞTİREN ŞEHİRLER: DOĞUBAYAZIT ÖRNEĞİ</i>	387
Faruk KAYA	
<i>A RURAL SETTLEMENT AT THE FOOT OF MOUNT AĞRI BARDAKLI VILLAGE IN DOĞUBAYAZIT</i>	391
<i>AĞRI DAĞI'NIN ETEĞİNDE KIRSAL BİR YERLEŞME "DOĞUBAYAZIT BARDAKLI KÖYÜ"</i>	392
Zeynelabidin MAKAS	
<i>MOUNT AĞRI IN PUBIC POINT OF VIEW</i>	405
<i>TOPLUM TASAVVURUNDA AĞRI DAĞI</i>	406
Müzahir KILIÇ	
<i>FOLK POETRY AND MINSTREL TRADITION OF AĞRI</i>	412
<i>AĞRI'DA HALK ŞİİRİ VE OZANLIK GELENEĞİ</i>	413
Kemal EROL	
<i>THE REFLECTION OF MOUNT ARARAT TO OUR LITERATURE AS A SYMBOLIC MERIT</i>	419
<i>AĞRI DAĞI'NIN SEMBOLİK BİR DEĞER OLARAK EDEBİYATIMIZA YANSIMASI</i>	421
Mehmet Bakır ŞENGÜL	
<i>THE FACT OF MIGRATION AND BEING A MIGRANT IN THE NOVELS OF ZEKİ NURÇİN</i> <i>"THE AUTHOR FROM AĞRI"</i>	437
<i>AĞRILI YAZAR ZEKİ NURÇİN'İN ROMANLARINDA GÖÇ VE GÖÇMENLİK OLGUSU</i>	438
Süleyman EFENDİOĞLU	
<i>AĞRI PROVINCE'S DIALECTS</i>	448
<i>AĞRI İLİ AĞIZLARI</i>	449
Sait KÜÇÜK	
<i>THE RELATIONSHIP OF ISHAK PASHA WITH COLAKOĞULLARI BEING IN KAGIZMANLI</i>	467
<i>İSHAK PAŞA'NIN KAĞIZMANLI ÇOLAKOĞULLARI İLE AKRABALIĞI</i>	468
Cevdet BAYCAN	
<i>THE SCIENTIFIC IDENTITY AND EDUCATION MANIFESTO OF XANI</i>	471
<i>XANI'NİN BİLİMSEL KİMLİĞİ VE EĞİTİM MANİFESTOSU</i>	474
Celal ASLAN, Seyit Battal UĞURLU, Macit BALIK	
<i>RURAL STRUCTURE IN THE NOVELS OF ÖMER POLAT</i>	479
<i>ÖMER POLAT'IN ROMANLARINDA TAŞRA DÜZENİ</i>	480
Macit BALIK, Seyit Battal UĞURLU, Celal ASLAN	
<i>AN EVALUATION ON AĞRI FOLKSONGS</i>	488
<i>AĞRI TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME</i>	489
Gül ŞENDİL	
<i>PARENTAL ATTITUDES OF MOTHERS AND PROBLEMS OF THEIR SCHOOL AGED</i> <i>CHILDREN IN VAN</i>	498
<i>VAN'DA ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TARZLARI VE EĞİTİM ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARIN</i> <i>DAVRANIŞ PROBLEMLERİ</i>	500
Yasin KILIÇ, Mehrali CALP	
<i>ACCORDING TO DIFFERENT SOCIAL-ECONOMIC CATEGORY, UNDERSTANDING LEVEL OF</i> <i>PRIMARY EDUCATION 6. CLASS STUDENTS, IN AĞRI</i>	513
<i>AĞRI'DA FARKLI SOSYO-EKONOMİK KATEGORİYE GÖRE İLK ÖĞRETİM 6. SINIFTA OKUYAN</i> <i>ÖĞRENCİLERİN ANLAMA DÜZEYLERİ</i>	515

Orhan ÇINAR	
<i>GENDER INEQUALITY IN EDUCATION</i>	528
<i>EĞİTİMDE CİNSİYETE DAYALI EŞİTSİZLİK</i>	529
Neşe TOZKOPARAN	
<i>12.000 ARMENIAN REBELS IN MOUNT ARARAT IN 1897</i>	536
<i>AĞRI DAĞI'NDA 12.000 ERMENİ ÇETECİ</i>	538
Yakup GÖKDAŞ	
<i>THE ROLE OF VISUAL ARTS IN DEVELOPMENT</i>	541
<i>GÖRSEL SANATLARIN KALKINMADAKİ ROLÜ</i>	542
Hakan TEMİZTÜRK, Rabia ÇALHAN	
<i>AĞRI MEDIA AND EXPECTATIONS: FOR A MORE DEVELOPED CITY</i>	546
<i>AĞRI MEDYASI VE BEKLENTİLER: DAHA GELİŞMİŞ BİR KENT İÇİN</i>	547
M. Salih MERCAN	
<i>SCHOOLING IN AĞRI AND SOCIAL REQUESTS</i>	559
<i>AĞRI İLİ'NİN EĞİTİM DURUMU VE TOPLUMSAL TALEPLER</i>	561
M. Salih MERCAN	
<i>THE POLITICAL PARTIES' ACTIVITIES IN THE PROVINCE OF AĞRI IN THE HISTORY OF TURKISH DEMOCRACY</i>	566
<i>TÜRK DEMOKRASİ TARİHİ İÇERİSİNDE AĞRI İLİ'NDE SİYASİ PARTİ FAALİYETLERİ</i>	568
İsmet ALPASLAN	
<i>THE NEW TWO LEGENDS ABOUT MOUNT AĞRI</i>	581
<i>AĞRI DAĞI İLE İLGİLİ İKİ YENİ EFSANE</i>	582
Yaşar Subaşı DİLEK	
<i>COMPORISON OF FIREPLACES AT ISHAK PAŞA PALACE WITH TRADITIONAL TURKISH HOUSES FIREPLACES</i>	586
<i>İSHAK PAŞA SARAYI KAPSAMINDAKİ OCAK ÖĞELERİNİN, GELENEKSEL TÜRK EVLERİNDE KULLANILAN OCAKLARLA KIYASLANMASI</i>	588
Yaşar Subaşı DİLEK, Şükran SEVİMLİ	
<i>BATHS IN OTTOMAN ARCHITECTURE AND THEIR EFFECTION ON ISHAK PAŞA PALACE</i>	594
<i>OSMANLIDA HAMAM YAPILARI VE İSHAK PAŞA SARAYI'NDAKİ YANSIMALARI</i>	596
Şahabettin ÖZTÜRK - Şevket ALP	
<i>TRADITIONAL VAN GARDEN</i>	602
<i>GELENEKSEL VAN BAHÇE KİMLİĞİNİN TEMEL UNSURLARI</i>	603
Şevket ALP, M. Sedat BEKİROĞLU	
<i>DETERMINING THE DOĞUBEYAZIT ISHAK PASA PALACE LANDSCAPING PRINCIPES</i>	611
<i>DOĞUBEYAZIT İSHAK PAŞA SARAYI ÇEVRE DÜZENLEME İLKELERİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR DENEME</i>	612
Şahabettin ÖZTÜRK - M. Sedat BEKİROĞLU	
<i>SWALLOW BIRD NESTS ON THE MURAT RIVER-SIDE</i>	616
<i>MURAT NEHRİ KIYISINDAKİ KIRLANGIÇ KUŞ EVLERİ</i>	617
Güzin Sühran BELLİ - Oktay BELLİ	
<i>THE MOUNT ARARAT REGION'S FORGOTTEN DISH</i>	623
<i>AĞRI DAĞI BÖLGESİ'NİN UNUTULAN YEMEĞİ: GOŞTEBERG</i>	625
Güzin Sühran BELLİ - Oktay BELLİ	
<i>ANADOLU'NUN EN ESKİ VE ÖZGÜN YEMEĞİ: AŞURE</i>	629
Güzin Sühran BELLİ - Oktay BELLİ	
<i>ASHURE: ANATOLIA'S OLDEST AND MOST AUTHENTIC DISH</i>	633

The book
“II. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF MOUNT ARARAT AND NOAH’S ARK-
II. ULUSLARARASI AĞRI DAĞI VE NUH’UN GEMİSİ SEMPOZYUMU”,
has been published by the Governor’s office of Ağrı.

We are grateful for this important support made to scientific research.

“II. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF MOUNT ARARAT AND NOAH’S ARK-
II. ULUSLARARASI AĞRI DAĞI VE NUH’UN GEMİSİ SEMPOZYUMU”,
adlı kitabın yayımlanması, Ağrı Valiliği tarafından desteklenmiştir.

Bilimsel çalışmalara yapılan bu önemli destekten dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

ÖNSÖZ

Mehmet ÇETİN(*)

Değerli Konuklar, Hanımefendiler, Beyefendiler!

Konuşmama böylesi Uluslararası bir sempozyuma ev sahipliği yapmanın vermiş olduğu mutluluğu sizinle paylaşarak başlamak istiyorum. Medeniyetlerin geçiş güzergahı olmuş, doğal güzellikleri ile zengin ilimize teşrif eden siz değerli konuklarıma şükranlarımı sunarım.

Orta Asya'dan gelen kavimlerin Anadolu'ya girişleri sırasında ilimiz bir çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarihi İpek Yolu'nun buradan geçmesinden dolayı da Medeniyetlerin geçiş noktasındaki şehir olmuştur. İlimiz güçlü medeniyetlerin izlerini taşımasının yanında inanç turizmi, dağ turizmi, kış sporları, kayak tesisleri, termal turizm, tarihi ve kültürel geziler açısından son derece zengin bir kimliğe sahiptir. Bütün bu zenginlikleri bünyesinde barındıran ilimizde Valiliğimce Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi sempozyunun ikincisinin yapıyor olması kültür tarihimiz içinde oldukça önemlidir.

Yüzyıllardır Ülkemizin en doğu noktasında yer alan Ağrı Dağı Yahudi, Hıristiyan ve İslam İnançına göre Hz. Nuh'un gemisinin karaya oturduğu yer olarak bilinmektedir. Büyük tufandan sonra dağın en tepesinde kalan gemi hakkındaki efsaneler Ağrı Dağı'nın eteğinde yaşayan halkımız arasında nesilden nesile aktarılmıştır. İşte Ağrı Dağı, jeolojik-jeomorfolojik niteliklerinin yanı sıra, tufandan sonra Nuh'un gemisine ev sahipliği yaptığından dolayı, efsanevi kimliğiyle ön plâna çıkmıştır. Bu sebeptendir ki asırlardır gezginlerin, bilginlerin, kişi ve kavimlerin dikkatinden kaçmayan derinliği yüce bu dağımız gerek ülkemizde gerekse dünya coğrafyasında türkülere, efsanelere, araştırmalara, sinemaya, şiire ve mitolojiye en çok konu olmuştur.

105 bin 600 hektarlık alanın içine giren Büyük ve Küçük Ağrı Dağları, 17 Kasım 2004 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Park ilan edilmiştir. Birçok doğal kaynak değer eşsiz peyzaj özellikleri ve endemik bitki ve hayvan çeşitleri ile ulusal ve uluslararası düzeyde haklı bir üne sahip Ağrı Dağı, aynı zamanda ülkemizin en büyük tırmanış merkezidir. Bununla beraber Meteor Çukuru, Buz Mağarası, Urartu Kalesi, Nuh'un Gemisinin İzi, Ahmedi Hani Türbesi, İshak Paşa Sarayı ile adeta ülkemizdeki kültürel değerlerin en önemlilerinin burada olması oldukça önemlidir.

Uluslararası arenada haklı bir üne sahip olan ilimizin doğal ve kültürel değerlerin gelecek kuşaklara taşınması noktasında bilimsel toplantılar, sempozyumlar, konferanslar oldukça önemlidir. Çünkü bu veriler kültürümüzün taşıyıcılık vasfının yanı sıra geleceğimize de ışık tutmaktadır. Burada ortaya konulacak dilek ve öneriler ışığında kültürel anlamda önceliklerimizi gözden geçirme, yeni planlamalar ve düzenlemeler yapılacaktır.

Burada bu sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen herkese, özellikle Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlüğüne, Rektörümüz Prof.Dr.İrfan ASLAN'a, Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Prof. Dr. Oktay BELLİ'ye, sempozyuma katılarak bildiri sunacak siz değerli bilim adamlarına, organizasyonda görev yapan mesai arkadaşlarıma teşekkür ederken; şahsım ve Valiliğim adına tekrar hoş geldiniz der, Sempozyumun verimli olması için başarılar diler, en derin saygılarımı sunarım.

(*) Mehmet ÇETİN, Ağrı Valisi - TÜRKİYE

FOREWORD

Mehmet ÇETİN(*)

Precious guests, ladies and gentlemen!

I want to start my speech by sharing my happiness on hosting such an international symposium. I present my gratitude to all you precious guests who came to our wealthy city which has been on the transition route of civilizations.

Our city hosted so many civilizations that were coming from Middle East during their entrance to Anatolia. It became the city on the transition route of civilizations since the historical Silky Way passes from here. Our city has a wealthy identity not only having the traces of powerful civilizations but also on the belief tourism, mount tourism, winter sports, ski centers, thermal tourism, historical and cultural tours. It is very important for our culture history to host the Second International Mt. Agri and Noah's Ark Symposium.

By centuries, Mt. Agri located in the east point of Turkey is known as the landing place of Prophet Noah's Ark according to the Jewish, Christian and Muslim beliefs. The myths about the ark that stayed on the peak of the mountain after the Deluge were passed by generations by the public living on the skirts of Mt. Agri. That's why, Mt. Agri, away from its geological-geomorphologic specialties, has an front place with its mythological identity due to its hosting to the Ark. That's why our lofty mountain has been a subject both nationally and internationally to the folk songs, legends, researches, cinema, poems and mythology with its never unnoticeable depth by the itinerants, scientists, individuals and tribes.

The Great and Small Mt. Agri which is located on an 105.600 hectares of land, became a National Park with the Council of Ministers decision on 17th November, 2004. Mt. Agri, which has a national and international rightful fame with its various natural sources, unique landscape, endemic plant and animal kinds, is also the largest climbing center of our country. Also with it, it is very important to have nearly the most valuable cultural values of our country like, Meteor Hole, Ice Cave, Urartu Mosque, Noah's Ark Traces, Ahmed-i Hani Tomb and Ishak Pasha Palace.

Carrying to the next generations the natural and cultural values of our city which has the rightful fame on the international arena by such kind of scientific meetings, symposiums, conferences are highly important. Because these data, among its transporting identity, are also holding the light for our future. There will be new formations, new planning, and revision of our priorities according to the wishes and offers going to be submitted here.

I want to thank to all who efforts for this symposium, especially to Rectorate of Ağrı İbrahim Çeçen University, Mr. Rector Prof. İrfan ASLAN, Prof. Oktay BELLİ-the Chairman of Symposium Arrangement Council, to all scientists who attended the symposium and make an announcement, to my workmates; and also I want to say "welcome" again in the name of myself and my Governorship, I wish success for the productivity of the symposium and wish you my deepest regards.

(*) Mehmet ÇETİN, Governor, Ağrı - TURKEY

ÖNSÖZ

İrfan ASLAN(*)

Tarihin ilk devirlerinden beri, kıtalar arası insan ilişkilerinin bir bölümü Anadolu topraklarında gerçekleşmiştir. Her tarafı güzelliklerle dolu olan Anadolu'muz, geçmişten bu yana göçler, savaşlar, istilalar, ticaret yolları ve haberleşme için sürekli kullanılagelmıştır. Türkiye, içinde barındırdığı ve bu bakımdan kendine ayrıcalık sağlayan arkeolojik, tarihî ve kültürel boyutunun yanı sıra, Avrupa ve Asya arasındaki coğrafi konumu, bu iki kıtayı birbirine bağlayan yolların üzerinde bulunması ve çeşitlilik arz eden doğal güzellikleri nedeniyle, çok yüksek bir turizm potansiyeline sahiptir. Dünya ekonomisine her geçen gün daha fazla açılmaya ve onlarla bütünleşmeye çalışan Türkiye'nin sahip olduğu turizm potansiyeli, bu ülke için turizmi çok önemli kılmaktadır.

Bölgesel özelliklere ilginin gittikçe arttığı günümüzde, kültür, sanat ve doğal güzelliklerin her bölgede, yerel karakteristikleri ile birlikte ayrıntılı bir şekilde tanıtılması büyük önem taşımaktadır. Kültür, sanat ve doğal güzellikleri bakımından Anadolu Coğrafyası'nın müstesna ve güzide yerlerinden birisi olan Ağrı ilimiz ve yöresindeki karakteristik unsurlar çok daha fazla dikkat çekicidir.

Bu ilimize bağlı Doğubayazıt ilçesi, özellikle, kutsal kitaplarda yer almış Büyük ve Küçük Ağrı dağları, Meteor Çukuru, bugünkü şehrin güneyinde ve daha yüksek bir konumda olan Eski Beyazıt şehri ve bu şehrin dokusu içinde kalan İshak Paşa Sarayı, Eski Beyazıt Kalesi ve Ahmed-î Hani Türbesi ile Gürbulak Oluğu'ndaki Üzengili köyünün güneyinde ve sınır kuşağı üzerindeki bir sahada Nuh'un Gemisi olduğu sanılan doğal yapı ve yine bu çevrede bulunduğu iddia edilen Nuh'un kayıp kenti Naxuan ile tanınmaktadır. Bu nedenlerden dolayı özellikle Ağrı Dağı ve İshak Paşa Sarayı'nı görmek için her yıl çok sayıda yerli ve yabancı turist Doğubayazıt ilçemizi ziyaret etmektedir.

13-14 Eylül 2003 tarihinde düzenlenen "*Güneşin Doğduğu Yer: Doğubayazıt, Tarih, Kültür ve Sanat Sempozyumu*" ile 7-11 Eylül 2005 tarihinde ilki düzenlenen "*I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu*" gibi iki önemli bilimsel sempozyumda sunulan bildirilerle bölgenin coğrafya, arkeoloji, sanat tarihi, tarih, numizmatik, edebiyat, sosyoloji, turizm, müzik ve etnoğrafi gibi çeşitli konuları ele alınmış ve bildiriler kitap halinde basılarak bilim dünyasının hizmetine sunulmuştur. 8-10 Ekim 2008 tarihinde düzenlenen "*II. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu*" ile alanlarında uzman bilim insanları sahip olduğumuz bu değerleri bir kez daha bilim dünyasına ve bizlere tanıtmış, ülkemizde ve dünyada ilginin bölgemize yoğunlaşmasını sağlamıştır.

(*) Prof.Dr. İrfan ASLAN, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü-Ağrı-TÜRKİYE

II. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu'na Katılanların Toplu Hatıra Fotoğrafi.

Üzülerek belirtmeliyim ki, sahip olduğumuz bu zenginlikler son yıllarda ciddi ve önüne geçilemeyen bir yok olma süreci içine girmiştir. Bin yılların bize mirası olan bütün bu zenginlikleri korumak, gelecek nesillere ulaştırmak hepimizin öncelikli görevi olmalıdır. Unutulmamalıdır ki; tahrip, kayıp ve yok olma tehlikeleri karşısında doğa ve kültür varlıklarımızın korunması, gelecek kuşaklara yaşanılır bir çevre bırakılması ancak toplumda koruma bilincinin kazandırılması ile mümkün olacaktır. Doğa ve kültür varlıklarının korunması bilinci ise bu konuda “koruma kültürü” oluşturularak sağlanabilir. Bunun için de toplumun bu konuda eğitilmesi gerekmektedir. Bölgemizde halka açık bu tür bilimsel etkinliklerin yapılması, halkın eğitilmesi ve koruma bilincinin yaygınlaşmasına zemin hazırlayacaktır.

Diğer taraftan bu gibi etkinlikler bölgenin en önemli ekonomik kaynağı olan turizm sektörünün gelişmesine de çok büyük katkı sağlayacaktır. Bilindiği gibi turizm sektörü, doğal güzelliklere ve çeşitli kültürel eserlere sahip bütün ülkelerde, kalkınma çabalarında öncelik verilen sektörlerin başında gelmektedir. Önemli bir turizm potansiyeline sahip olan Doğubayazıt'a da turizm konusunda yeni hedefler tespit edilmeli ve bu hedeflere ulaşabilmek için, uygulanabilir plânlar hazırlanmalıdır. Çünkü, yöre ekonomisi açısından, gelecekte en fazla umut bağlanan sektörlerinin başında turizm sektörü gelmektedir.

İlimizde 2003 yılından beri bu sempozyumların düzenlenmesini sağlayan ve sunulan bildirimleri düzenleyerek bu kitabı hazırlayan çok değerli bilim insanı Prof. Dr. Oktay BELLİ beye ve emeği geçen herkese teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

SUNUŞ

Anadolu'nun en görkemli yükseltisi olan Ağrı Dağı, Türk kültüründe çok önemli bir yere sahiptir. Yüzlerce yıldan beri öykü, şiir, türkü ve söylencelere konu olan bu güzel dağ, aynı zamanda kutsal kitaplara da Nuh Tufanı olayı ile girmiştir.

Ağrı Dağı'nın kutsallığı ile ilgili yazılan ve kuşaktan kuşağa aktarılan söylenceler yalnızca Anadolu'da değil, dünyada milyonlarca insan tarafından da benimsenmektedir.

Ağrı Dağı Türk kültüründe bu kadar önemli rol oynamasına karşın, ne yazık ki şimdiye kadar sempozyumlarda çok az değerlendirilmiştir. İlk kez 2003 yılında Doğubayazıt'ta "*Güneşin Doğduğu Yer: Doğubayazıt Sempozyumu*"nu düzenledik ve bu sempozyuma sunulan bildirileri de, 2004 yılında yayınladık.

Bu sempozyumda Ağrı Dağı ve bölge kültürü ile ilgili bir çok bildiri sunulması üzerine, 2005 yılında Doğubayazıt'ta "*I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu-I. International Symposium of Mount Ararat and Noah's Ark*"ı gerçekleştirdik. Ağrı Dağı'nın kültür tarihi içinde bir dönüm noktasını oluşturan bu önemli sempozyuma sunulan bildirileri de, 2007 yılında bir kitap halinde yayınladık. Bu kitap, Ağrı Dağı ile ilgili yazılan ilk ve en önemli bilimsel eserdir.

2008 yılında Ağrı Valiliği'nin öncülüğünde ve benim de organizasyon komitesi başkanı olarak yine Doğubayazıt'ta "*II. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu-II. International Symposium of Mount Ararat and Noah's Ark*"ı düzenledik.

Düzenlediğimiz uluslararası sempozyumlara Anadolu ve dünyanın farklı ülkelerinden birçok bilim insanı katılmış ve çok çeşitli konularda bildiriler sunmuşlardır. Sempozyumda sunulan özgün ve değerli konular, Ağrı Dağı ve bölgenin kültür tarihine çok büyük bir katkı sağlamıştır.

2005 yılında düzenlediğimiz "*I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu*"nun kapanış konuşmasında şunları söylemişim: "***... Anadolu'nun ve dünyanın en önemli kültürel değeri olan Ağrı Dağı, özellikle bölgenin ekonomik kalkınmasında en büyük iş kolundan biri olmasına karşın, bugüne kadar yeterince değerlendirilememiştir. Ağrı Dağı'na tırmanışlar, dünyanın diğer dağlarında olduğu gibi, burada da çok cazip bir iş koluna dönüştürülmelidir.***

Doğubayazıt'ta Hz. Nuh'un Müzesi açılmalı ve içinde yerel el dokumaları, üzerinde Ağrı Dağı resmi bulunan sikkeler, gravürler, minyatürler ve Ağrı Dağı ile ilgili yapılan resimler, tablolar, şiirler, kitaplar sergilenmelidir...

Biz bunları söylediğimizde, henüz Hong Kong'da Nuh'un Gemisi Müzesi inşa edilmemiş ve açılmamıştı. Ancak bu önemli müze 2008 yılında açıldı ve milyonlarca insan tarafından ziyaret edilmektedir. En büyük dileğimiz, aynı zamanda otel, hayvanat bahçesi çeşitli kültür salonlarına da sahip olan bu tür müzenin, Doğubayazıt'ta da açılması ve bu tür sempozyumlara ev sahipliği yapmasıdır.

İkinci önemli dileğimiz, Doğubayazıt'ta bir uluslararası hava alanının yaptırılarak tüm Avrupa ülkeleri, Amerika ve Uzak Doğu ülkelerinden onbinlerce insanın buraya taşınarak, Anadolu ve Dünyanın en güzel ve nazlı gelini Ağrı Dağı'nın izlettirilmesidir.

Üçüncü önemli dileğimiz, Ağrı Dağı'nda mutlaka modern donanımlı kayak merkezinin yaptırılması ve kış sporlarının başlattırılmasıdır.

2008 yılında düzenlediğimiz sempozyumun ev sahipliğini, Ağrı Valiliği ve Ağrı İbrahim

Anadolu'nun en görkemli ve kutsal dağı; Ağrı Dağı.

Çeçen Üniversitesi yapmıştır. Sempozyumun başarılı geçmesi için, Ağrı Valiliği elinden gelen tüm çabayı harcamaktan geri kalmamıştır. Sempozyuma katılan hemen herkesin otel ve yemek masrafları ile yol paraları, Ağrı Valiliği tarafından karşılanmıştır. İran sınırına yakın küçük bir kasabada organizasyon o kadar mükemmel bir şekilde yapılmıştır ki, tüm katılımcılar mutluluklarını defalarca dile getirmişlerdir. Eğer organizasyon başarılı bir şekilde yapılmıyorsa ve sunulan değerli bildiriler bu kitaba dönüştürülmeseydi, bu önemli sempozyumun 2 yılda yapılması konusunda bilim insanları ısrarcı olmayacaklardır. Bu yüzden Ağrı Valisi sayın Mehmet Çetin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bundan önceki sempozyumda olduğu gibi, bu sempozyumun son gününde de Hz. Nuh'un bize armağanı olan Aşure yemeği yapılmış ve hemen herkese dağıtılmıştır. Bundan sonra yapılacak sempozyumlarda da, Anadolu'nu en eski ve özgün Aşure yemeği yapılacak ve Hz. Nuh'a şükran borcu olarak, tüm insanlığa bolluk, bereket ve barış getirmesi dileği ile dağıtılacaktır.

Sempozyuma katılanlara verilen çantalar, TMMOB Mimarlar Odası Van Şubesi Başkanı Dr. Şahabettin Öztürk tarafından yaptırılmıştır. Kendisine çok teşekkür ederiz.

Bundan önceki sempozyumlarda olduğu gibi, bu sempozyumun sekreteryaya işlemleri ile makalelerin kitaba dönüştürülmesi çalışmaları, yine Vedat Evren Belli (M. A.) tarafından yapılmıştır. Titiz, zahmetli ve özverili çalışmalarından dolayı kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca sekreteryaya işlemlerini başarılı olarak yürüten Ağrı İl Kültür ve Turizm Müdürü Ebu Muhsin Bulut, Necdet Ayhan, İbrahim Şahin ve fotoğraf yardımında bulunan Muhlis Lortoğlu'na çok teşekkür ederim.

III. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu'nda buluşmayı ve bu süre içinde Ağrı Dağı'nın dünyada kabul edilen bir marka olmasını diliyorum. Ayrıca sempozyum kitabını bastıran Ağrı Valisi sayın Mehmet Çetin ve Ağrı İl Özel İdaresi'nin değerli yöneticileri ile emeği geçen hemen herkese içtenlikle teşekkür etmeyi zevkli bir görev sayarım.

Editör

Prof. Dr. Oktay BELLİ
İstanbul-Suadiye 2009